

ВІДЗИВ
на дисертацію БАРАНОВСЬКОЇ ОЛЬГИ ДМИТРІВНИ
на тему:
«ДІЕСЛІВНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ І ПАРАМЕТРИЗАЦІЯ
ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»,
[Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021.
446 с. (обсяг основного тексту – 165 с.)],
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
(спеціальність – 10.02.04 – германські мови)

Грунтовні розробки на теренах лінгвістики висвітлюють цілу низку проблем, що стосуються творення, сутності та функціонування мовних одиниць та категорій самого різного плану. На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки в умовах антропоцентричної парадигми знань та загальної наукової інтеграції великого значення набуває осмислення усього багатства аспектів функціонування різних типів лексики як одних з базових засобів об'єктивації когнітивних процесів людини.

Представлена розвідка присвячена дослідженню емотивних дієслів сучасної англійської мови, їхній інвентаризації та параметризації. Проблема дослідження емотивної й емоційної лексики (а також різниці між цими двома поняттями) привертала увагу багатьох науковців у різні часи (праці Е.Бедфорд, А.Вежбицької, О.Вольф, Є.Галкіної-Федорук, К.Дрегера, О.Еверта, В.Звєгінцева, О.Леонтєва, О.Реформатського, О. М. Фінкеля, М. М. Баженова, І. В. Арнольд, Н. Д. Арутюнової, М.Я. Блоха, Н. А. Резнікова та ін.). Лінгвістичними розвідками шляхів мовного вираження емоцій і зараз широко займаються як в Україні (Н.Бойко, Л. Ставицька), так і поза її межами (Н.Фріс, І. Фішер та ін.).

Актуальність даної роботи не викликає сумнівів та мотивується лінгвогносеологічною значущістю емотивного інтелекту та розуміння засобів його кодування в англійській мові, з одного боку, та відсутністю виробленого цілісного системного підходу до інвентаризації емотивної лексики взагалі та емотивних дієслів зокрема. Зауважимо, що антропоцентрична зорієнтованість сучасної мовознавчої науки зумовлює *нагальність* та *своєчасність* проведеного дослідження, адже воно спрямовано на розв'язання однієї з проблем мовного кодування інформації. Так, у даному разі вивченню підлягали засоби категоризації людських емоцій – як виду психічних процесів та станів, пов'язаних з когнітивною діяльністю особистості – за допомогою граматичної категорії «дієслово».

Дисертація, що рецензується, представляє собою холістичне й глибоке дослідження з чітко обґрунтованою концепцією та амбіційною *метою* «здійснити системну інвентаризацію та параметризацію емотивних дієслів сучасної англійської мови із застосуванням новітніх методик лексичного аналізу» (с.17). Водночас, *об'єктом дослідження* виступає «дієслівна емотивна лексика сучасної англійської мови», а предметом – її «інвентаризація та параметризація» (там же).

П. Барановська слушно зауважує неможливість вірної інвентаризації емотивних дієслів на базі словникових дефініцій та долучає до аналізу корпусний інвентар та сентимент-лексикони, укладені на основі асоціативних експериментів.

Аналіз досить великої кількості **фактичного матеріалу** (1284 емотивних дієслова відібрано з лексикографічних джерел, сентимент-лексиконів, Корпусу сучасного американського варіанта англійської мови (СОСА) та електронного тезауруса WordNet) та використання вірної **методології** дослідження забезпечили наукову валідність та об'єктивність його результатів і висновків та **наукову новизну роботи**. Залучення лексикометричного, компонентного, контекстуального, дистрибутивного, корпусно-базованого та корпусно-керованого аналізів разом з когнітивним підходом дозволили *вперше* комплексно вивчити усю систему емотивних дієслів англійської мови та виявити дієслова з контекстуально чутливим емотивним значенням. Одночасне використання електронного тезауруса WordNet та сентимент-лексиконів є новим кроком у роботах такого плану, що уможливив не лише виокремлення емотивних дієслів, але й розуміння зв'язків між ними без апеляції до контексту. Особливо підкреслимо вдале поєднання вже наведених методик аналізу із статистичним аналізом та прийомом кількісних підрахунків, що забезпечують достовірність та математичну вірогідність отриманих результатів.

Робота має чітку та логічну структуру, що відповідає поставленим завданням. Вона складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, висновків, списку використаних джерел (242 позиції, наукова література – 220, у тому числі 88 іноземними мовами, довідкова література та лексикографічні джерела – 22 позиції) та 5 додатків (окрема книга). На початку роботи подано анотації двома мовами, перелік умовних позначень та список праць авторки за темою дисертації. Обсяг основного тексту – 165 сторінок (загальний обсяг 446 с.).

Перший розділ «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЄСЛІВНОЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ І ПАРАМЕТРИЗАЦІЇ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ» окреслює науково-

теоретичне підґрунтя дослідження та, як зазначає сама авторка, має на меті «визначити теоретико-методологічні основи дослідження дієслівної емотивної лексики в сучасній англійській мові, її інвентаризації та параметризації, окреслити поняття емоцій, зокрема у лінгвістичній площині» (с.23). Цілком слушно наведено розуміння поняття емоцій у низці наук (а саме: біологія, філософія, фізіологія), особливу увагу приділено тлумаченню емоцій психологією (с.25-28) як наукою про психічні стани людини. Зауважимо, що наведені класифікації емоцій пізніше використовуються в практичній частині роботи, що підкреслює необхідність їх розгляду. Як слушно зауважує п. Барановська, «Лінгвістичний аспект репрезентації емоцій передбачає трансформацію емоційності як категорії психології у емотивність як мовну категорію» (с.30). Тлумачення емоцій та категорії емотивності з позицій лінгвістики, наведене у цьому ж розділі, чітко ілюструє еволюцію мовознавчої думки про їхню сутність та концепції аналізу емотивної лексики. Увага приділяється поняттю оцінки та оцінної семи (с.33) та підіймається питання про можливість виокремлення емотивних лексем в системі мови, як-то «емотивних афіксів, приналежність до певного регістру тощо» (с.34). Дисертантка не лише окреслює, що під «емотивними дієсловами» (ЕД) матиме на увазі «дієслова, у семантичній структурі яких наявна емосема, яка може бути присутня як в денотаті, нарівні з експресивністю та оцінкою, так і в конотаті, маркуючи дієслово емотивною аурою», але й звертається до історії їхнього вивчення (с.36-43) та визнає складність дослідження таких дієслів, оскільки «різні автори та лінгвісти розглядають та відносять одне й те ж дієслово до різних категорій» (с.40).

У першому розділі також представлено методологічні засади вивчення сучасних англомовних емотивних дієслів, визначено приналежність розвідки до антропоцентричної наукової парадигми та важливість впровадження когнітивного підходу до предмету аналізу та побудову лексико-семантичного та асоціативного поля емоцій для інвентаризації емотивних дієслів задля успішної реалізації дослідження (с.45-48). Авторка пояснює необхідність залучення сентимент-лексиконів до матеріалу роботи, адже вони є «сучасними репозитаріями емотивних мовних маркерів» (с.49) та апелює до корпусного аналізу для перевірки результатів вибірки (с.55). Вартим уваги є опертя на дані Корпусу сучасного американського варіанта англійської мови (СОСА), переваги якого також наведено у роботі (с.56-57).

Другий розділ «ПАРАДИГМАТИКА ЕМОТИВНИХ ДІЄСЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ» присвячено розгляду різних способів інвентаризації емотивних англомовних дієслів та дослідженню їхніх парадигматичних лексико-семантичних параметрів. Дисертантка наводить етапи інвентаризації

емотивної дієслівної лексики у межах парадигматики (с.60-61) та перелічує базовий емотивний дієслівний словотвір, наводячи приклади функціонування подеяких дієслів з емотивним змістом з Корпусу сучасного американського варіанта англійської мови (СОСА). Доречною вважаю тезу про те, що «Одним з основних механізмів мовної експресивності є синонімія як прояв асиметричного дуалізму мовного знака та мовного плеоназму» (с.66), знаходить своє розкриття під час аналізу синонімічних рядів емотивних дієслів за допомогою зворотних тезаурусів та стає основою для робочої гіпотези про «розмитість предметно-логічного значення окремих дієслів, які не виступають домінантами рядів, їхній високий емотивно-конотативний потенціал заважають провести асоціації по лінії денотату, тому така лексика є найбільш емотивно маркованою» (с.68). Дієслова, що не розпочинають синонімічних рядів у зворотному тезаурусі було розподілено на 5 груп та встановлено їхню відносну частотність (с.70-71). Певною мірою несодівано, що, як вказує авторка, «емотивна лексика за способом представлення у словнику засвідчує спільні ознаки з її прямим антагоністом – термінами, проте причини відсутності термінів як домінант ряду є кардинально протилежними» (с.71).

На наступному етапі було проведено інвентаризацію емотивних дієслів за допомогою сентимент-лексиконів англійської мови та порівняно дані кожного з них. На нашу думку, дуже вдалою ідеєю, що сприяє кращому розумінню методології дослідження, є наведення особливостей представлення значень дієслова в кожному з залучених сентимент-лексиконах (с.73) та ілюстрація їхніх даних прикладами та підрахунками (с. 74-78). Зроблено висновок, що «лексикони не відрізняються настільки суттєво в позначеннях позитивних та/чи негативних одиниць, скільки відрізняються охопленням лексики» (с. 78) та наведено слушні міркування щодо причин розбіжностей у сентимент-лексиконах, хоча ядрові компоненти залишаються доволі сталими.

Вельми цікавим вважаю розгляд концептуальної метафори та метонімії у концептуалізації емоцій (с.81-86) та вилучення найбільш поширених доменів для більшості концептів емоцій – «ПРИРОДНІ ТА ФІЗИЧНІ ЯВИЩА».

Дисертантка аналізує поле емоцій як парадигматичну структуру та робить спробу встановити лексико-семантичні парадигматичні зв'язки синонімії, гіпонімії, антонімії та полісемії в його межах. При цьому, на основі класифікації емоцій К. Ізарда та вибірки з WordNet було виокремлено 17 підгруп емотивних дієслів, що мають певні перетини, та визначено кількісно-якісні характеристики кожної підгрупи (с.89). Середня довжина синонімічного ряду емотивних дієслів, за підрахунками п. Барановської, нараховує 2 конституенти (с.102), а серед антонімічних в межах лексико-семантичної

групи емотивних дієслів переважають градуальні (92%) (с. 104). Вартим уваги вважаю і визначення авторкою 57 гіперонімів, які охоплюють понад 700 синсетів (с.110) та її початкових гіперонімів з концептуальним значенням, що пов'язане зі сферою емоцій (с. 114). При цьому, середня довжина ендосентричного ряду «становить 2,5 рівні, а середня кількість тропонімів на один крайній гіперонім складає 13 тропонімів» (с.117). Одним з ключових висновків до даного розділу вважаємо наступний: «незважаючи на складність чіткого виокремлення конотації, сучасні стохастичні моделі, що реалізуються в сентимент-лексиконах та їх постійне вдосконалення та оновлення сприяє фіксації конотативного (емотивного) значення у системі мови» (с.118) та, авжеж, результати кількісних підрахунків.

У третьому розділі «СИНТАГМАТИКА ЕМОТИВНИХ ДІЄСЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ» завдяки аналізу валентності та сполучуваності емотивних дієслів визначено синтагматичні параметри емотивних дієслів англійської мови (с.121). Віддаючи належне дослідникам з когнітивної лінгвістики, Ольга Дмитрівна відтворює власний алгоритм аналізу емотивної лексики з позицій когнітивної лінгвістики. Однією з базових тез вважаю наступну: «Емотивна лексика є ситуативною у своїй денотативній основі, а емотивна ситуація нерозривно пов'язана із суб'єктом, що відчуває емоцію та об'єктом, що викликає емоцію. Саме тому дієслівні одиниці найбільш пристосовані до вираження емоцій у мові» (с.122-123).

Дієслова емоцій уналежнено до категорії «ментальних дієслів», а належність в них предикатно-аргументної структури зобов'язало дисертантку розглядати під час їхнього аналізу і категорію персону експеріентсера (с. 123-124). Так, виокремлено три типи експеріентсерів в залежності від синтаксичної функції, що ними виконується. При цьому, англійська дієслівна лексика має цілу низку синтаксичних структур, на відміну від російської чи української (с.127).

Лінгвістично вдалим здається нам аналіз валентності англомовних емотивних дієслів (с.128), проведений на основі класифікації Філіпа Джонсон-Лерда та Кейт Оутлі. Інтерес привертають валентні моделі, що приведені на с. 134, 135, 136, 138. Зроблено висновок про «двовалентність як головний тип валентності дієслів, які позначають емоції» (с.139) та встановлено, що «Vtr + CN – перехідне дієслово, комплементом якого є іменник» є найбільш типовою для даного типу дієслів (там же).

У цьому розділі аналізу підлягала право- та лівобічна сполучуваність деяких емотивних дієслів з іменниками (с. 145-147), прислівниками способу дії (с. 147–152) та їх сполучуваності у контексті (с. 152-159). Лінгвістично цікавою знахідкою, на нашу думку, є встановлення тенденції до преференції

суто позитивної або суто негативної семантичної право- та лівобічної сполученості багатьох емотивних дієслів (с.162).

Висновки характеризуються узагальнюючим характером, логічністю викладу та чіткістю формулювання. Структурованість, логічність та послідовність викладення сприяють загальному позитивному враженню від роботи.

Додатки розширюють та поглиблюють текст роботи, адже містять основні практичні здобутки та матеріал аналізу автора.

Новизну та теоретичну значущість розвідки забезпечують вірно обрані предмет та об'єкт роботи, а також той внесок у теоретичну та практичну бази досліджень із лексичної семантики дієслова.

Практична цінність та перспективність розвідки вбачається в можливості використання її результатів, положень та ілюстративного матеріалу у курсах лексикології (розділи «Семантична структура слова», «Лексико-семантичні відношення», «Лексикографія»), стилістики (розділ «Стилістична семасіологія»), теоретичної граматики (розділи «Грамаітичні класи слів», «Дієслово») англійської мови, корпусної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, а також під час укладання підручників і навчальних посібників з лексичної і когнітивної семантики. Викладачі без сумніву знайдуть у роботі корисні й оригінальні матеріали. Студенти та аспіранти можуть використовувати зроблені надбання у курсових та магістерських роботах і т.ін.

Окремо як позитивну рису відзначимо чітку побудову кожного з розділів з виокремленням його мети на початку та чітко окреслених результатів, приведених наприкінці кожного підрозділу. При цьому, кожний крок аналізу прописано вельми ретельно і доволі прозоро.

Попри високу якість проведеної розвідки і багато її позитивних аспектів, певні моменти потребують пояснення та є *дискусійними*.

1. Хотілося б почути думку дисертантки щодо того, чим пояснюються перевага негативно маркованих дієслів над позитивними у багатьох лексиконах (с.73, 76, 77, 78), та чому саме градуальні антонімічні зв'язки переважають в межах лексико-семантичної групи емотивних дієслів при відносно низькій продуктивності антонімії порівняно з іншими типами лексико-семантичних відношень (с.104, 120). Що є причиною того, що більше половини (67%) усіх встановлених тропонімів є кінцевими (с.120)? Надання відповідей на ці запитання, окрім окреслення даних закономірностей, надало б більшої наукової вичерпності проведеному дослідженню.

2. Не зовсім зрозуміло, чому автор мимохідь протягом усієї розвідки порівнює англійські та українські емотивні дієслова та їхні особливості: «Варто зазначити, що в англійській мові немає дієслівних демінутивних формантів, які

натомість характерні для української мови: *спатоньки, їстоньки* тощо» (с. 63-64); «Отже, мета цього етапу дослідження – охарактеризувати емотивні дієслівні одиниці на семантично- синтаксичному рівні, відтворити алгоритм аналізу цієї лексики у площині когнітивної граматики, відтак порівняти результати спостережень в українській та англійській мовах» (с. 121-122); «В українській мові до дієслів на позначення емоцій належить значна кількість зворотних дієслів» (с. 126); «Порівняємо зворотні дієслова в українській мові та їх відповідники в англійській мові» (с. 127). Робота виконана зі спеціальності 10.02.04 – Германські мови і залишає враження цілісного дослідження з англійської мови і без такого доволі поверхневого контрактивного аналізу з мовою з абсолютно іншими принципами побудови, якою, у порівнянні з англійською, постає українська. Дані факти виступають як цікавинки, але не є, на думку рецензента, необхідними у роботах такого плану.

3. Однією з характерних ознак емотивних дієслів наведено можливість модифікувати їх за допомогою елементу (*very*) *much* на відміну від не емотивних, що беруть модифікатор *well*. Проте чи можна вважати це універсальною рисою для емотивних та не емотивних дієслів чи скоріше загальною тенденцією, адже, наприклад, дієслово *slim down* чи *read* також не передбачають модифікацію з *well*, комбінуючись натомість з (*very*) *much*. Уналежнення до емотивних дієслів дієслівних фраз *be attractive to*, *be fond of* та *love intensely* (с.90), перша з яких хоча б може трансформуватися у дієслово *attract*, третя і представляє собою дієслово, а основний семантичний компонент другої *fond* не може бути трансформований у дієслово взагалі, також є дискусійним.

Хоча дослідження проведено загалом на матеріалі з американського корпусу, у додатку А приведено таблицю «Ідентифікація емотивних дієслів в синонімічних рядах» за матеріалами словника семантичних відстаней 'Синоніміка англійського дієслова' (Білинський М.Е.), де наводяться приклади і суто британських колоквіалізмів. Може, кращим кроком було б виключити дані дієслова з аналізу чи взагалі користуватися суто американськими посібниками?

4. У роботі мають місце окремі друкарські огріхи (с. 43, 45, 86, 148, 177 тощо). Так, на с. 62 не зрозуміло, про що йде мова: «б) суфікс *-ate* подекуди передає іронічне негативне ставлення, особливо завдяки частій сполучуваності дієслів з **додатками**, **які** позначають негативні явища, сутності: *eradicate*, *exterminate*, *eliminate*, *liquidate*, *suffocate*, *beneficiate*, *simulate*, *salivate*, *recuperate*, *surrogate*, *meditate*, *violate* тощо:

I just saw how you and your good intentions exterminated the whole human race! [COCA, Fic.]» Чи то мова йде про дієслова, що позначають негативні

явища, чи про додатки (а тоді чого до таких віднесено людську расу у прикладі?).

Де-ніде закінчення підрозділів цитатами з Корпусу сучасного американського варіанта англійської мови (СОСА) замість їхнього аналізу чи підбиття підсумків є, на наш погляд, також не дуже вдалим підходом.

Наведені зауваження, однак, аж ніяк не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не торкаються концептуальних моментів та не ставлять під сумнів наукову валідність, лінгвістичну цікавість, холістичність та оригінальність даної праці.

Рецензоване дослідження – науково обгрунтована, детально спланована та логічно і послідовно викладена лінгвістична розвідка актуальної проблематики, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а також перспективи подальшого розвитку. З огляду на вищезазначене уявляється правомірним визнати, що дисертація п. Барановської є самостійним завершеним дослідженням, яке заслуговує на високу оцінку. Представлена дисертація є достовірною, актуальною, новою, ґрунтовною і концептуально завершеною розвідкою, певним внеском до теоретичної та емпіричної бази досліджень із лексичної семантики дієслова.

Публікації та автореферат у належній мірі відбивають зміст дисертації. Тим самим, вважаємо, що дисертація Барановської О.Д. «**ДІЄСЛІВНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ І ПАРАМЕТРИЗАЦІЯ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**» виконана на належному науковому рівні і є самостійним науковим дослідженням, що відповідає паспорту спеціальності, профілю спеціалізованої вченої ради та відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою КМУ № 567 від 24 липня 2013 року, зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015 року, а дисертантка – *Ольга Дмитрівна Барановська* – повністю заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

ПОЖАРИЦЬКА О.О.

